

UDK 305-055.1/.2:316.774(497.16)
DOI: 10.33669/KJ2025-36-07
Rad primljen: 8. 12. 2025.
Rad prihvaćen: 12. 12. 2025.

Pregledni naučni rad

Dženisa Mujević

Rožaje
dzenisa.m.mujevic@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0000-8544-4601>

O upotrebi rodno osjetljivog jezika u crnogorskim medijima

Sažetak: U radu smo sagledali upotrebu rodno osjetljivog jezika (*Gender Sensitive Language*), feminativa (femininuma), imenica *agentis et professionis* – zanimanja, zvanja i titula žena u medijima u Crnoj Gori, sa sociolingvističkog aspekta, na uzorku prikupljenom na portalima medijskih kuća sa teritorije Crne Gore – *Dan*, *Pobjeda* i *Vijesti*. Istraživanje je sprovedeno na korpusu objava objavljenih u periodu od januara 2023. do novembra 2025. godine i obuhvatilo je vijesti, izvještaje i autorske teme, odakle je ekscerpiran istraživački materijal. Uloga medija je višestruka, nezaobilazna je njihova komunikativna funkcija, a pritom pružaju uvid u stanje jezika. U ovom istraživanju nam je cilj da dobijemo relevantne podatke o upotrebi rodno osjetljivog jezika u medijima u Crnoj Gori. Nadamo se da će rad doprinijeti prevazilaženju konkretnih ograničenja u upotrebi rodno osjetljivog jezika, te da će pružiti podsticaj za njegovu upotrebu i uvođenje rodne perspektive u širi javni diskurs, te će rodno osjetljivi jezik konačno biti transparentnije primijenjen u službenoj i javnoj upotrebi. Polazna hipoteza je da se rodno osjetljivi jezik u crnogorskim medijima ne upotrebljava dosljedno, da se feminativi upotrebljavaju rjeđe i selektivno, najčešće u kontekstima negativne konotacije, dok se oblici muškog roda upotrebljavaju kao generički. Analiza korpusa ekscerpiranog sa portala crnogorskih medija pokazala je da rodno osjetljivi jezik još uvijek nije uobičajena, dosljedna, a ni osviješćena praksa u novinarsko-publicističkom stilu.

Ključne riječi: *Crna Gora, diskriminacija, feminativ, jezička politika, mocioni sufiksi, movirani femininum, novinarsko-publicistički stil, rodni identitet, rodno osjetljivi jezik, sociolingvistika*

Uvod

Jezik je sistem u kontinuiranom razvoju, uz vršenje procesa i promjena, te ga je nemoguće posmatrati van konteksta. Jezik predstavlja ključni mehanizam u oblikovanju društvene stvarnosti i aksiološkog sistema. Pravi pokazatelj stanja u jeziku su mediji, sve forme, od onlajn do štampanih, a o značaju medija pri konstruisanju i razumijevanju stvarnosti govori se “od šezdesetih godina prošlog vijeka” (Filipović, Kuzmanović-Jovanović 2012: 43). Mediji reflektuju postojeće jezičke prakse i snažno mogu uticati na njihovu standardizaciju i prihvatanje, te stoga novinarsko-publicistički stil predstavlja pogodno polje za analizu odnosa jezika i roda, upotrebe rodno osjetljivog jezika. Predmet istraživanja u ovom radu je upotreba rodno osjetljivog jezika u crnogorskim medijima, upotreba *feminativa*¹ (moviranih *femininuma*²) za označavanje zanimanja, zvanja i titula žena. Analiza je zasnovana na sociolingvističkom pristupu, prema postojećim relevantnim pravnim i lingvističkim zaključcima o odnosu jezika i roda.

Glavna hipoteza je da rodno osjetljivi jezik u crnogorskim medijima nije dosljedno niti sistematski primijenjen, pretpostavlja da se *feminativi* u novinarsko-publicističkom diskursu upotrebljavaju rjeđe, a da se maskulini oblici upotrebljavaju generički, odnosno neutralno. Takođe, pretpostavlja se da upotreba *feminativa* često ukazuje na negativno konotirane kontekste. Polazimo od hipoteze da rodno osjetljivi jezik nije dosljedno upotrebljavan u crnogorskim medijima, da se *feminativi* u novinarsko-publicističkom stilu upotrebljavaju rjeđe, selektivno ili u kontekstima negativne konotacije, dok se oblici muškog roda i dalje upotrebljavaju generički (neutralno), i pored zakonskih, sociolingvističkih i standardizacijskih osnova koje su mjerene ka upotrebi rodno osjetljivog jezika. Na ovaj način vidljivost žena u medijima postaje manja, što se može smatrati rodnom neravnopravnošću, a nadamo se da će

¹ U “Slovarunovejšegabesedja” (Bizjak-Končar i Snoj, 2012) sa slovenskog lingvističkog tla evidentiran je oblik *feminativ* definisan kao oblik ženskog roda, parnjak obliku muškog roda. Termin *feminativ* preporučuju i Hudeček i Mihaljević (2019).

² U lingvističkoj literaturi movirani *femininum* je definisan kao imenica kojom se označava biće ženskog pola, a koja je nastala u mocionom tvorbenom procesu od imenice muškog roda istog korijena (Ćorić 1982, 6–7).

korpus istraživanja potvrditi datu hipotezu. Korpus istraživanja u ovom radu čine primjeri ekscerpirani iz tekstova sa onlajn portala najčitanijih dnevnih novina u Crnoj Gori – *Dana*, *Pobjede* i *Vijesti*, vijesti, izvještaja i autorskih članaka objavljenih u periodu od januara 2023. do novembra 2025. godine. Izdvojeni su primjeri imenica *agentis et professionis* koje se odnose na žene, pri čemu je praćena upotreba feminativa u jednini i množini, kao i kontekst u kojem se feminativi pojavljuju. Takođe, jezička praksa je upoređena sa preporukama koje daju priručnici, kao što je *Registar zanimanja, zvanja i titula žena*. U teorijskim postavkama oslanjamo se na dosadašnja istraživanja upotrebe rodno osjetljivog jezika, te jezičke politike, imajući u vidu pretpostavku o položaju rodno osjetljivog jezika u konstrukciji rodnog identiteta. Naš cilj u ovom radu jeste da, na osnovu empirijskih podataka, sagledamo upotrebu rodno osjetljivog jezika, na osnovu analize istraživačkog korpusa, ekscerpiranog sa onlajn portala najčitanijih dnevnih novina u Crnoj Gori, utvrdimo stepen zastupljenosti i način upotrebe rodno osjetljivog jezika u crnogorskim medijima. Sagledaćemo upotrebu feminativa (femininuma) i društveni položaj, zvanje, funkcije, pozicije žena s aspekta sociolingvistike, te ukazati na uočene nedosljednosti i diskrepance između norme i prakse. Cilj ovog rada je i da predložimo mogućnosti kodifikacije adekvatnih korelativa ženskog roda prema oblicima muškog roda. Nadamo se da će rad doprinijeti boljem razumijevanju uloge rodno osjetljivog jezika i društvenoj vidljivosti žena, a dobijeni rezultati biti osnova daljim istraživanjima. Norma jezika može imati regulatorsku i usmjerivačku funkciju, ali se konstantan razvoj jezika ne može spriječiti. Mišljenja o opravdanosti upotrebe rodno osjetljivog jezika su polarizovana. S jedne strane stoji mišljenje o opravdanosti njegove upotrebe, odnosno imenica za titule, zanimanja i zvanja u formi ženskog roda, da bi se izbjegla jezička diskriminacija, a s druge strane stavovi prema kojima nema opravdanja upotrebi rodno osjetljivog jezika (Bugarski 2005: 53). Pritom, jezičke promjene ne moraju i ne mogu biti samo lingvističke prirode, već i sociolingvističke i političke, a u skladu s tim oblikuje se i standard jezika. “Jedna od karakteristika svakog prirodnog ljudskog jezika jeste i njegova sposobnost da prati razvoj ljudskog društva u njegovim najrazličitijim segmentima, pa tako i u segmentu rodne

senzitivnosti” (Piletić, Lazarević 2017: 126). No, ipak, neka ispitivanja imenica *agentis et professionis* upućuju na zaključak da ravnopravnost u jeziku nije garancija ravnopravnosti polova u društvu (Nenezić 2016: 87). “Ukoliko se u naslovu pojavi forma ženskog roda za titulu i zanima nje, autori tekstova najčešće izražavaju negativan stav prema ženskoj osobi o kojoj pišu, time već skreću pažnju čitaocima da treba da pročitaju tekst o negativki” (Savić 2004: 101). Na upotrebu rodno osjetljivog jezika ponajviše mogu uticati mediji i na shvatanje ravnopravnosti među polovima i predstavljaju vjerne pokazatelje stanja u jeziku, što nas je i opredijelilo za sociolingvističku analizu rodno osjetljivog jezika u crnogorskim medijima. S obzirom na to da je jezik predstavlja ključni mehanizam u oblikovanju društvene stvarnosti, dosljedna upotreba feminativa predstavlja važan korak na putu ka rodnoj ravnopravnosti.

1. Dosadašnja istraživanja o rodno osjetljivom jeziku

Rodno osjetljivim jezikom pokazuje se “težnja da jezik pomogne u ostvarivanju ljudskih prava kad su u pitanju ženske ili muške osobe” (Savić i dr. 2009: 7). Njime se iskazuje tendencija da se imenice *agentis et professionis* upotrebljavaju dosljedno u formama ženskog roda, dakle, u težnji ka upotrebi feminativa u javnoj i službenoj komunikaciji. Zasluga za uvođenje rodne perspektive pripada Robin Lakoff, koja je još prije više od pedeset godina objavila članak “Language and women’s place” (1973).

Posljednjih desetak godina u montenegristici na temu rodne perspektive bilo je značajnih radova, i nastojanja da se rodno osjetljivi jezik uvede u javnu i službenu upotrebu. Tradicionalno usmjereni lingvisti smatrali su “suvišnim i jalovim svako nastojanje da se u područje jezičkih istraživanja inkorporira bilo šta s feminističkim predznakom koji je automatski pridavan svakom sadržaju s rodnom tematikom” (Šehović 2023: 18). Generička upotreba roda dominira, te “svaka drugačija upotreba jezika i danas (se) smatra neobičnom i, samim tim, markiranom” (Šehović 2009: 274), a “novi rječnik uvijek izaziva otpor” (Belsey 2003: 5). U dijahronijskoj ravni vidimo da su se zanimanja žena označavala oblicima ženskog roda (*planinka, čobanica, babica*), no, kako su žene

počele da se obrazuju, bivale su sve prisutnije u nauci, i različitim oblastima javnog, profesionalnog i naučnog djelovanja, postajale članice akademija, bile na direktorskim funkcijama i svim onim poslovima koji su smatrani muškim, te je to i dovelo do problema. Žene su se bavile i inženjeringom, pravom, računovodstvom, elektrotehnikom, itd., te su im dodjeljivana zvanja, titule ili zanimanja u oblicima muškog roda, uz proglašavanje oblika muškog roda za neutralni, generički, objedinjujući i obuhvatni i za ženski rod. Rezultat ovakvog mišljenja je jasan – žene su nevidljive u jeziku. U poglavlju na temu odlika “ženskog jezika” Jelena Babić-Antić (2016: 30) ističe:

Iako je u današnje vreme granica među polovima i ulogama polova u društvu prilično izbledela, tradicionalna rodna dihotomija nesumnjivo i dalje postoji. Težište istraživanja u oblasti odnosa jezika i roda pomera se iz dana u dan, s nekadašnjeg kako muškarci a kako žene govore, do trenutnog koje lingvističke resurse ljudi imaju u ponudi i koje upotrebljavaju kako bi sebe prikazali kao određeni tip muškarca ili žene, i u kojim situacijama.

U Crnoj Gori se o rodnoj perspektivi pisalo u sferi lingvistike i u posljednjih desetak godina na ovu temu bilo je značajnijih radova, kao i nastojanja da se diskriminacija žena u jeziku eliminiše. Jedan od prvih projekata i radova na ovu temu je projekat *Rodni stereotipi u udžbenicima za osnovnu školu u Crnoj Gori* (2004), gdje autorke Aleksandra Kovačević, Slavica Kosić i Tamara Jurlina analiziraju rodne stereotipe na korpusu školskih udžbenika. Takođe, upotrebu oblika muškog gramatičkog roda kao neutralnog u crnogorskom jeziku analizirala je Zorica Radulović u svom radu “Movirani feminini kao konkurentna jezička sredstva” (2004). Važan iskorak napravljen je 2006. kada je Kancelarija za ravnopravnost polova Vlade Crne Gore organizovala okrugli sto pod nazivom *Upotreba rodno senzitivnog jezika*, a potom i stampala zbornik radova *On je rekla*. Nakon Zakona o rodnoj ravnopravnosti (2010), izlazi i prvi *Registar zanimanja, zvanja i titula žena* Sanje Mijušković 2013. godine, kao prilog upotrebi rodno osjetljivog jezika, imenica *agentis et professionis*, kao preporuka, ne kao norma upotrebe. Njihov popis i prijedlog u nekim slučajevima daje dvojake mogućnosti upotrebe, gdje su zabilježeni oblici za nazive zanimanja koja

su *muška*, kojima su se žene na ovom prostoru rijetko bavile, kao što je *pilotkinja*, *rudarka*, itd. Takođe, u proučavanju rodno osjetljivog jezika na crnogorskom tlu značajni su i radovi Sonje Nenezić (2008, 2016) i Milene Burić (2021). Međutim, pored svih uslova, rodno osjetljivi jezik nije u potpunosti zaživio u praksi, evidentni su sitni pomaci, praćeni nedosljednošću. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava objavilo je *Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2013–2017*, u kojem je istaknuto postojanje disbalansa između teorije i prakse na polju rodne ravnopravnosti (*Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2013–2017*), kao i *Nacionalnu strategiju rodne ravnopravnosti 2021–2025*, sa *Akcionim planom 2021–2022*. (*Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti 2021–2025*, 2021.) U Crnoj Gori je ustaljena upotreba oblika opšteg roda, imenica muškog roda kojima se označavaju i osobe ženskog pola. Činjenica je da vlada i mišljenje da se upotrebom oblika muškog roda doprinosi ozbiljnosti i da se na taj način ukazuje poštovanje, što je primijetila i Svenka Savić (2004), te upućuje na to da je upotreba oblika ženskog roda neozbiljna, te se često oblici ženskog roda upotrebljavaju u kontekstima izrugivanja i omalovažavanja, potcjenjivanja. Ovo zapaža i Rajka Glušica (2006), navodeći da se forme ženskog roda upotrebljavaju onda kada se izražava negativan stav prema ženskoj osobi, pogotovo onoj koja je na funkciji. Dakle, oblici zvanja, zanimanja i titula upotrebljavaju se u ženskom rodu onda kada je žena predmet kritike, izrugivanja, omalovažavanja, dok se oblici u muškom rodu upotrebljavaju kada se o ženi s poštovanjem govori, što pokazuju mediji. Imenice *agentis et professionis* ženskog roda na prostoru Crne Gore (a i Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Srbije) grade se, od mogućih dvanaest mocionih sufiksa koje je Ćorić (1982) zabilježio, uglavnom sufiksima *-kinja*, *-inja*, *-ka* i *-ica*. U Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u upotrebi su oblici ženskog roda u novinarsko-publicističkom, razgovornom, pravno-administrativnom stilu itd. i najčešće nastaju građenjem pomoću sufiksa *-ica* (*doktorica*, *magistrica*, *ambasadorica*, *docentica*, *studentica*).

Dosadašnja istraživanja će nam poslužiti teorijsko-metodološki okvir, za analizu upotrebe rodno osjetljivog jezika u savremenom

novinarsko-publicističkom diskursu u Crnoj Gori. Normativne izvori, registre zanimanja, zvanja i titula žena, kao i vodiče za upotrebu rodno osjetljivog jezika ćemo koristiti se kao relevantne preporuke i u odnosu na njih sagledati medijske prakse. Takođe, istraživanja sprovedena u regionalnom kontekstu (Srbija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska) biće korišćena u analizi i komparaciji, kao teorijska osnova, te osnova za analitičko sagledavanje upotrebe rodno osjetljivog jezika.

2. Metodološki okvir i pregled istraživanja

Istraživanje u ovom radu zasnovano na kvalitativnoj analizi prikupljenog korpusa, primjera ekscerpiranih iz novinarsko-publicističkih tekstova sa onlajn portala dnevnih novina *Dan*, *Pobjeda* i *Vijesti*, koji su objavljeni u periodu od januara 2023. do novembra 2025. godine. Ovaj vremenski period smatramo dovoljno dugim za izvođenje zaključaka, te korpus reprezentativnim zbog značajnih društvenih i političkih dešavanja, izbora, imenovanja na političkoj sceni, te pravnih dešavanja, među kojima se ističe implementacija *Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021–2025. godine sa Akcionim planom 2021–2022. godine*, kao ključni okvir za analizu politika i inicijativa u oblasti rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori, koji je mogao uticati na jezičku praksu u medijima, a što dodatno opravdava izbor ovog vremenskog okvira za istraživanje. Korpus je ekscerpiran iz vijesti, izvještaja i autorskih tekstova, a analiza je usmjerena na utvrđivanje upotrebe rodno osjetljivog jezika, dosljednosti upotrebe feminativa, kao i na utvrđivanje konteksta, konotacija i načina generičke upotrebe muškog roda u jednini i množini. Pomenuti portali *Dan*, *Pobjeda* i *Vijesti* izabrani su jer predstavljaju najčititanije, najposjećenije i najaktivnije u Crnoj Gori, omogućavaju pristup velikom broju objava u različitim tematskim kategorijama, što je pružilo mogućnost formiranja reprezentativnog korpusa, pouzdanost i relevantnost podataka. Korpus ekscerpiran sa tri portala doprinosi se sveobuhvatnijem uvidu u stanje jezika u crnogorskim medijima, te to omogućava analizu raznovrsnih novinarsko-publicističkih praksi. Takođe, na portalima su predstavljene različite društvene, političke i kulturne teme i perspektive, prvenstveno zbog političkih i društvenih

previranja u tom periodu, što omogućava analizu upotrebe rodno osjetljivog jezika u različitim kontekstima, a osigurava sveobuhvatan uvid u jezičku praksu crnogorskih medija.

Sa ciljem da jasno predstavimo analizu, rad ćemo strukturirati u više poglavlja i potpoglavlja, te u svakom predstaviti analizu zasebnog segmenta. Prvo ćemo analizirati upotrebu rodno osjetljivog jezika u jednini, uzimajući u obzir specifične primjere te tvorbene dileme feminitiva, a nakon toga i u množini.

3. Diskriminacija u jeziku

Rodna nejednakost ogledala se u podjelama zanimanja na *muška* i *ženska*, gdje su ženska zanimanja bila ona koja zahtijevaju strpljenje i pažnju, a muška ona odgovornija, koja nose moć, itd. Inferiornost žena u Crnoj Gori vidljiva je i u 21. vijeku. Rodno osjetljivim jezikom doprinosi se ravnopravnosti i suzbijanju diskriminacije u društvu, gdje je stanje vrlo loše jer “ne postoji svijest o diskriminaciji u jeziku niti postoje strategije za prevladavanje tog stanja” (Čaušević, Zlotrg 2011: 6). Jezikom izražavamo vlastite poglede na svijet, kao ogledalom društvene stvarnosti u kojoj živimo, zato je i važno podizanje svijesti da upotreba muškog gramatičkog roda, kao neutralnog, nije prihvatljiva. Međutim, vlada i mišljenje da se upotrebom rodno osjetljivog jezika ne doprinosi rodnoj ravnopravnosti, već da se oblikom ženskog roda akcenat stavlja na pol, a ne na ono čime se osoba bavi, što predstavlja i vid dodatne diskriminacije žene.

Diskriminacija u jeziku sveprisutna je u vrijeme kada ravnopravnost predstavlja imperativ društvenog trenutka, i vidljiva je na svim jezičkim razinama, od jezičkih seksizama koji prenose duboko ukorijenjene predrasude o ženama do potpune isključenosti žena iz jezika (Borić 2007: 20), uz stereotipe, naslijeđene iz patrijarhata. Diskriminacija u jeziku predstavlja korišćenje isključivo jednog gramatičkog roda kao generičkog pojma (...) (Čaušević, Zlotrg 2011: 53). Istraživanja pokazuju (Piper 2009; Filipović 2011) da žene, čak i visokoobrazovane, održavaju ovakav kulturni model, izostavljaju upotrebu oblika ženskog roda

smatrajući da to nije obilježje našeg jezika, da, navodno, ružno zvuči, te upotrebu oblika ženskog roda smatraju i uvredljivom, pri čemu izbor žena ima opravdanje i ne može se lako odbaciti, uz prišivanje atributa *patrijarhalne*, što nije tačno, a, uz u društvu formirano uvjerenje da rodno osjetljivi jezik može pomoći rodnoj ravnopravnosti (Mijušković 2013: 6), predstavlja samu srž problema. Uloga žene u crnogorskoj patrijarhalnoj porodici uvijek je bila podređena – žena je podizala djecu i starala se o njihovom uzgoju, vaspitanju i obrazovanju (Vujačić 1973: 108–109). Predstavljanjem titula, zvanja i zanimanja žena oblicima muškog roda implicitno se podržava patrijarhalni model, čime se reprodukuje tradicionalna dihotomija javnog i privatnog, i šalje poruka da je ženama mjesto u privatnoj sferi. Vlado Đukanović (2006: 67) navodi primjer da žena *spikerka* ne želi da se njeno zanimanje navodi oblikom ženskog roda, smatrajući to pogrdnim i negativnim, već zahtijeva upotrebu oblika muškog roda (*spiker*). Važno je probuditi svijest o tome da “feminizacija naziva profesije ne devalvira profesiju nego je priznanje činjenice da se njom bave pripadnici/e oba pola ” (Milivojević 2004: 23), te da se rodnom nekorektnošću u jeziku doprinosi rodnoj diskriminaciji. Stvari i bića za nas ne postoje ako nemaju imena, odnosno ako ne postoje riječi kojima se adekvatno označavaju.

4. Rodni identitet i politika

Zadatak i uslov jezičke politike predstavlja uspostavljanje veze između društvenih i jezičkih praksi, da se njima utiče na promjene u društvu i da se rodnoj ravnopravnosti doprinese jezikom. Damir Kalogjera (1981: 49), jedan od najpoznatijih lingvista sa hrvatskog tla, smatra da je jezička politika lingvistkinja i lingvista doprinijela upotrebi oblika u ženskom rodu u Zagrebu, a razlog tome nije bila rodna diskriminacija već razlozi jezičke prirode – da se izbjegne nekongruentnost. Rezultat politike u Crnoj Gori predstavlja donošenje Zakona o rodnoj ravnopravnosti 2010. godine, koji oblikom diskriminacije smatra upotrebu oblika muškog roda kao generički neutralnih formi. Zakonodavni okvir ne proizvodi nove jezičke navike, a za njihovu primjenu potrebno je vrijeme i razvijanje svijesti o tome “šta svojim jezičkim ponašanjem

poručujemo i što time proizvodimo” (Mijušković 2013: 8), koliko jezikom utičemo na rodnu ravnopravnost. Feminativni predstavljaju političko pitanje, jer sve dok postoje kategorije zanimanja poput *spremačice, stjuardese, kuharice* (koje nikom ne zvuče smiješno ili rogobatno, a postoje i korelativi muškog roda navedenih imenica), treba da postoje i *psihološkinja, dekanica (dekanka), delegatkinja i doktorica*, a u suprotnom je jasno pokazano gdje je kome mjesto u društvu (Čaušević, Zlotrg 2011: 8). Istraživanje rodno osjetljivog jezika oslanja se na pravni okvir koji čini Zakon o rodnoj ravnopravnosti (2015), kojim se zabranjuje svaki oblik diskriminacije, gdje je članom 13a obuhvaćen rodno osjetljivi jezik:

Organi, mediji, privredna društva, druga pravna lica i preduzetnici/ce dužni su da u svom radu koriste rodno osjetljivi jezik i da u aktima o zasnivanju radnog odnosa, odnosno ugovoru o radu, aktima o izboru, imenovanju, odnosno postavljenju, kao i u aktima o izboru u akademska zvanja, aktima o raspoređivanju i drugim aktima kojima se odlučuje o pravima i obavezama zaposlenih i drugim javnim ispravama i evidencijama, sve nazive radnih mjesta, zanimanja, zvanja i funkcija izražavaju u prirodnom rodu (muškom ili ženskom) lica na koje se ovi akti odnose.³

U Zakonu o zabrani diskriminacije, u dijelu Diskriminacija po osnovu rodnog identiteta, seksualne orijentacije i/ili interseksualnih karakteristika (član 19), diskriminacijom se smatra svako dovođenje u nejednak položaj po osnovu rodnog identiteta, seksualne orijentacije i/ili interseksualnih karakteristika. Dakle, zakon garantuje da pojedinci/ke ne mogu biti diskriminirani/ane jezikom po osnovu roda. Osnovno načelo je upravo navedeno, što zahtijeva rječnik kojim bi se izbjegle rodne nekorektnosti u jeziku, da rodno osjetljivi jezik bude standard u službenoj i javnoj upotrebi – u novinarsko-publicističkom, administrativno-pravnom, razgovornom stilu... “Upotrebom rodno osjetljivog jezika

³ Član 33a Zakona o rodnoj ravnopravnosti u dijelu Kaznene odredbe donosi kaznene mjere za neupotrebu rodno osjetljivog jezika: Novčanom kaznom u iznosu od 500 eura do 5.000 eura kazniće se za prekršaj pravno lice, ako: 1) u svom radu ne koristi rodno osjetljivi jezik, odnosno u aktima o zasnivanju radnog odnosa, odnosno ugovoru o radu, aktima o izboru, imenovanju, odnosno postavljenju, kao i u aktima o izboru u akademska zvanja, aktima o raspoređivanju i drugim aktima kojima se odlučuje o pravima i obavezama zaposlenih i drugim javnim ispravama i evidencijama, sve nazive radnih mjesta, zanimanja, zvanja i funkcija ne izražava u prirodnom rodu lica na koje se ovi akti odnose (član 13a);

pokazujemo težnju za demokratizacijom jezika, prvenstveno kroz zahtjev da žena bude vidljiva i u jezičkoj formi” (Mijušković 2013: 5).

Ranko Bugarski (2025: 57) ističe sa u jeziku postoje relikti u vezi s polom koji je “daleko najčešće u znaku pune dominacije muškog principa”, navodeći kao primjer upotrebu glagola *(o)ženiti (se)*, prema kojem ne postoji korelat *(o)mužiti (se)*, te da je uobičajeno reći da se neko oženio nekom, uzeo je neku osobu ženskog pola za ženu, dok ne postoji izraz kojim bi se opisao slučaj kada žena uzima nekog za muža. Bugarski (Isto: 57) ovdje ističe da se:

Alternativno se može reći da se muškarac nekim oženio, dakle u gramatičkom padežu instrumentala, koji sugeriše da je žena instrument, sredstvo njegovog stupanja u brak, dok se žena za njega udaje, gde predlog i glagol jasno pokazuju da je u fokusu cele operacije opet – muškarac.

Nadalje, Bugarski (Isto: 57) objašnjava i to kako u “slučaju smrti muža, žena ostaje njegova udovica, ali ako umre žena, muž ne biva njen udovac”. Ovo je eklatantan primjer jezičke pojave koju je nemoguće izbjeći i promijeniti. U društvu je podignuta svijest o svim osnovama diskriminacije, međutim, diskriminacija u jeziku ostaje zanemarena. Društvene promjene reflektuju se i na jezik, leksiku i semantiku – ako u jednom društvu postoji diskriminacija po osnovu pola, roda, identiteta, ta diskriminacija mora postojati i u jeziku, pa rekonstrukcija jezika može ponuditi informacije o bilo kojem vidu diskriminacije. Sudeći po jeziku – žene itekako jesu diskriminirane. Vladavina i dominacija patrijarhata dovela je do oštih rodni podjela i uspostavljanja sistema vrijednosti, gdje je najvrjednija žena za koju se može reći da je *kao čovjek*, ili *čovjek-žena*, a da je najveća uvreda jednom muškarcu reći mu da je *žena*, podrazumijevajući pod tim slabost, emotivnost, pasivnost itd.

5. Rodno osjetljivi jezik u novinarsko-publicističkom stilu

Već je konstatovano da mediji doprinose umnožavanju rodni stereotipa, te negativno utiču na formiranje slike žene, prenoseći “moguće diskriminacije po osnovu pola i roda, a naročito višestruko marginalizovanih grupa” (Pejović 2022: 41), a sliku stanja kada je upotreba rodno

osjetljivog jezika u pitanju, odnos jezika i roda najbolje sagledavamo u medijima (Hodžić 2014: 1). *Registrom zvanja, titula i zanimanja* preporučuje se dosljedna upotreba formi ženskog roda imenica *agentis et professionis* “svuda gdje je to moguće” (Mijušković 2013: 10). U tumačenju odrednice “svuda gdje je to moguće” dolazi do razilaženja, i pored činjenice da je u skoro svakoj situaciji moguće formirati oblik ženskog roda, pri čijem obrazovanju često možemo čuti da su oblici neprirodni, čudni, da nijesu u duhu jezika, da zvuče kao kroatizmi, itd.

5.1. Upotreba rodno osjetljivog jezika u jednini

Odsustvo upotrebe rodno osjetljivog jezika u jednini u medijima u Crnoj Gori pokazuju primjeri, ekscerpirani s onlajn portala dnevnih novina:

Na toj funkciji je sada Tatjana Begović, kao *vršilac dužnosti*. (*Dan*, 23. 5. 2023.)

[...] na iskazu *svjedoka* Nade Stanišić, *sudija* Vesna Pean propustila je da tom *svjedoku* [...] kao jedan od najbližih Mugošinih *saradnika* [...] (*Dan*, 13. 2. 2023.)

Ivanova se na LinkedInu opisuje kao *laboratorijski asistent* [...] (*Pobjeda*, 17. 8. 2023.)

Ona je *ovlašćeni računovođa, interni revizor i procjenitelj* [...] (*Vijesti*, 22. 11. 2023.)

Ona je bila veliki *borac* i veliki *zaljubljenik* [...] (*Dan*, 1. 11. 2023.)

U biografiji Kane Radević se ističe da je *autor* hotela [...] (*Dan*, 1. 11. 2023.)

Očekivano je izdvajanje feminativa *svjedokinja* u jeziku crnogorskih medija, međutim, zabilježeni su primjeri upotrebe maskuline forme *svjedok*. Oblik *svjedokinja* je rjeđe registrovan u jeziku crnogorskih medija; ekscerpirani su primjeri:

[...] Tačijeva odbrana jutros unakrsno ispituje prvu *svjedokinju* optužbe [...] (*Dan*, 12. 4. 2023.)

[...] na glavnom pretresu (strana 31. obrazloženja presude) *svjedokinja* objasnila [...] (*Dan*, 13. 2. 2023.)

[...] imajući u vidu da na iskazu ove *svjedokinje* [...] (*Dan*, 13. 2. 2023.)

[...] propustio da razjasni razlike u kazivanju *svjedokinje* [...] (*Dan*, 13. 2. 2023.)

[...] interpretirajući iskaz *svjedokinje* dat na str. 29 [...] (*Dan*, 13. 2. 2023.)

U tekstu, objavljenom na portalu *Dana* 13. februara 2023. godine, naporedno su upotrijebljeni feminativ *svjedokinja*, četiri puta, a tri puta generički je upotrijebljen i oblik muškog roda:

Osim razlika u iskazu *svjedoka* Nade Stanišić [...]

[...] zasnovana na iskazu *svjedoka* Nade Stanišić [...]

Svjedok Nada Stanišić [...]

“Na nivou širem od rečenice, mogućnosti manipulacije su veće (...)” (Mijušković 2013: 12), odnosno, oblici naziva zanimanja mogu varirati: nekad se pojavljuju u obliku muškog roda, a nekad u obliku ženskog, sa ciljem da se iznese određena kritika ili omalovažavanje, itd. Novinari imaju na raspolaganju mnoga jezička sredstva ako žele da kritikuju ili podrže javno djelovanje neke osobe ženskog pola, a da to ne čine preko njene polnosti (Savić 1989).

Nedosljednost i nesigurnost u upotrebi rodno osjetljivog jezika pokazuju primjeri:

[...] kandidatkinja Maja Jovanović bude izabrana za *vrhovnog državnog tužioca* [...] (*Dan*, 23. 5. 2023.)

[...] sutkinja Suzana Mugoša nije uvažila tvrdnje odbrane da je Magdelinić privilegovani *svjedok* [...] (*Pobjeda*, 5. 2. 2024.)

Dokorašnja zastupnica Crne Gore [...] i dugogodišnji *sudija* Valentina [...] (*Dan*, 1. 4. 2024.)

Od oblika *advokat* izveden je feminativ *advokatica*, što pokazuju primjeri:

Advokatica: Mrvaljeviću ne daju na slobodu [...] (*Pobjeda*, 24. 1. 2024.)

[...] *advokatica* tražila izuzeće sudije [...] (*Pobjeda*, 27. 4. 2023.)

[...] *advokatica* Maja Zeković kazala je za portal [...] (*Dan*, 2. 11. 2023.)

Advokatica Petra Lazovića: Presedani dovode u pitanje rad pravosuđa [...] (*Dan*, 26. 6. 2023.)

[...] *advokatica* vlasnika stanova [...] (*Pobjeda*, 16. 1. 2024.)

Kotorska *advokatica* Aleksandra Latković [...] (*Vijesti*, 6. 3. 2023.)

U jeziku nije odomaćena izvedenica *advokatkinja*, što pokazuje rijetka upotreba oblika *advokatkinja* u medijima: Ona je *advokatkinja* [...] (*Pobjeda*, 20. 1. 2024.).

Vučinić, Milatovićev *kandidat* za sutkinju Ustavnog suda [...]. Dio poslanika vlasti zamjerao je Vučinić što je bila *advokat* kompanije Bemaks. (*Vijesti*, 24. 10. 2025.)

[...] *advokat* i potpredsjednica Udruženja *pravnik*a Crne Gore Ana [...] (*Dan*, 1. 4. 2024.)

Dijana Mugoša je najbolji drugi *strijelac* rukometne lige Rumunije – crnogorska reprezentativka [...] (*Pobjeda*, 11. 3. 2024.)

[...] sa švedskom reprezentativkom i najboljim *strijelcem* (126) Natali Hagman. (*Pobjeda*, 11. 3. 2024.)

Tanja Bakić je pjesnikinja, *prevodilac* i autorka [...] (*Dan*, 24. 7. 2024.)

[...] pjesnikinja i *prevodilac* dr Tanja Bakić. [...] Danka Ivanović, *profesor* francuskog jezika i *prevodilac*. (*Dan*, 24. 7. 2024.)

Autorka je *psiholog* i porodični *psihoterapeut*. (*Dan*, 26. 11. 2025.)

[...] *pedagog* Marica Milovanović [...] (*Dan*, 6. 3. 2025.)

Ekscerpirani primjeri pokazuju da se u istoj rečenici upotrebljavaju feminativi (*predsjednica*, *potpredsjednica*, *kandidatkinja*, *zastupnica*, *reprezentativka*), ali i oblici muškog roda (*vrhovni državni tužilac*, *sudija*, *privilegovani svjedok*, *borac*, *strijelac*). Interesantno je da imenice *agentis et professionis* često u rečenicama slijede jedna za drugom, jedna upotrijebljena u muškom, druga u ženskom rodu. Iz imenica, koje ne podliježu feminizaciji, bilježimo i profesije kojima se žene rjeđe bave. Feminativi *predsjednica*, *potpredsjednica*, *kandidatkinja*, *zastupnica*, *reprezentativka*, *sutkinja* treba da imaju visok stepen uzualizacije. Od imenice *prevodilac* nije upotrijebljen jer nema adekvatan korelativ, sem one koji se smatraju prinosom iz drugog jezika. Takođe, ni oblici

vještak, *vršilac dužnosti*, *vrhovni tužilac*, *predsjednik* nijesu često upotrebljavani u feminativu:

[...] mišljenje *vještaka* Sanje Radović (*Dan*, 13. 2. 2023.)

Doskorašnji *vršilac dužnosti vrhovnog državnog tužioca* Maja Jovanović [...] (*Dan*, 13. 2. 2023.)

Vršilac dužnosti predsjednika Vrhovnog suda Crne Gore dr Vesna Vučković [...] (*Dan*, 13. 2. 2023.)

U *Registru* ne nailazimo na preporuke upotrebe oblika ženskog roda imenice *vještak*, a ni imenice *vršilac*, dok *Pravopis* u rječniku bilježi oblik *vještakinja*. I pored toga u medijima se upotrebljavaju oblici muškog roda. Akademski zvanja se takođe pojavljuju u oblicima muškog roda:

[...] u zvanje *saradnika* u nastavi izabrana i Iva Drekalović [...]. Za *saradnika* u nastavi angažovana je i žena [...]. (*Pobjeda*, 6. 11. 2023.)

U navedenim primjerima očito je da se izbjegava upotreba feminativa *saradnica*, već se generički upotrebljava muški rod. Važno je istaći razliku između leksičkog roda, svojstvenog samo imenicama u semantičkom jezgru, i referencijalni rod, koji pored semantičkog jezgra sadrži i semantički ostatak, imenice za živo identifikujući referenta i “kao muško, žensko, ili rodno neodređeno/srednje” (Pišković 2010: 78), a „od imenica u semantičkoj jezgri spol i rod se poklapaju (Hodžić 2014: 11).

Ono što je interesantno istaći je se, prema mišljenju Radić (2010a: 5), u kategorizacija imenovanja lica očituju različiti nivoi – najviši, srednji i najniži nivo. Najviši nivo obuhvata upotrebu “u neodređeno-personalnom značenju“, “zvanje i zanimanje“, to jeste “zvanje po obrazovanju, umeću ili svojstvu” (*učitelj, filozof, pješak*) (Isto: 5). Na srednjem nivou je upotreba “u određeno-personalnom (individualno-pojmovnom) smislu“, imenice koje “uz ličnu formulu stoje kao dopunski članovi identiteta“, kao što su *doktor, nastavnik, poslanik* (Isto: 5), a u najnižem na “predmetno-personalnom (referencijalnom, nepojmovnom) smislu“, i to kao interpersonalni odnosi i oslovljavanja, na kojem se prepoznaju zvanja, uloge i djelatnosti (Isto: 5). Klasifikacija imenovanja lica koju daje Radić (2010a) pokazuje da se upotreba imenica ostvaruje na hijerarhijski strukturiranom nivou značenja, a stratifikacija potvrđuje

da se značenje imenovanja lica ne gradi isključivo na leksičkom nivou, već zavisi od društvenog konteksta i društvene funkcije jezika.

5.2. Specifični primjeri (ne)upotrebe rodno osjetljivog jezika

5.2.1. Laureat ili laureatkinja?

U *Registru* nema preporuke za upotrebu feminativa imenice *laureat*, a ni u *Pravopisu*. Priručnik sa bosanskog govornog područja *Načini za prevladavanje diskriminacije u jeziku u obrazovanju, medijima i pravnim dokumentima* (2011) Jasmine Čaušević i Sandre Zlotrg ne evidentira ovaj oblik, kao ni *Vodič za upotrebu rodno osjetljivog jezika u javnoj upotrebi u Srbiji* (2021) Svenke Savić i Marjane Stevanović, niti *Priručnik za upotrebu rodno osjetljivog jezika* (2019) Hristine Cvetinčanin-Knežević i Jelene Lalatović sa srpskog govornog područja. U crnogorskim medijima upotrebljava se oblik muškog roda kao generički, neutralan:

Branka Katić je 28. po redu *laureat*. (*Dan*, 14. 10. 2023.)

Kidmanova je tako postala 49. *laureat* [...] (*Dan*, 4. 3. 2024.)

[...] *laureat* Dubravka Ugrešić [...] (*Pobjeda*, 13. 11. 2023.)

U ovom slučaju dobro bi bilo izabrati formu u skladu sa duhom maternjeg jezika. U situaciji kad ne postoji normirani oblik očekivano je postojanje više oblika. Međutim, “činjenica je i da su posljednjih godina najveću ekspanziju doživjeli upravo movirani feminini sa sufiksom *-kinja*” (Burić 2021: 198), a i da je sufiks *-kinja* najproduktivniji u srpskohrvatskom jeziku (Ćorić 1982: 123), što je evidentno i u jeziku crnogorskih medija; istraživanja potvrđuju dominaciju sufiksa *-kinja*, dok je sufiks *-ica* u istoj funkciji samo sporadično potvrđen (Nenezić 2008: 380). Takođe, na imenice muškog roda stranog porijekla, čije se osnove završavaju na t, d, f, dodaje se sufiks *-kinja* (Klajn 2003: 106). Ekspanziji oblika ženskog roda za zanimanja i zvanja sa sufiksom *-kinja* doprinijela je sufiksna semantika, jer sufiks *-kinja* služi isključivo za tvorbu oblika ženskog roda prema korelativima muškog roda, lišenost deminutivne semantičke nijanse, za razliku od sufiksa *-ica* koji “navodi na asocijaciju o zastupljenoj deminuciji” (Ćorić 2008: 206), te je

daleko češće upotrebljavan od sufiksa *-ica*, ali i sufiksa *-ka*, koji su tvorbeno polisemantični. Stoga, uzevši sve navedeno u obzir, zaključujemo da je od imenice *laureat* najpreporučljivije upotrebljavati feminativ *laureatkinja*.

5.2.2. *Specijalista ili specijalistkinja?*

Nazivi za zvanja u medicini, specijalizacija i užih specijalizacija, kako mediji pokazuju, pišu se samo u oblicima muškog roda zbog naglašavanja ozbiljnosti i stručnosti. Takođe, feminativ oblika *specijalista* nije zabilježen u *Registru*, ali jeste u rječniku *Pravopisa crnogorskoga jezika*. Sa onlajn portala ekscerpirani su primjeri:

[...] svjetski poznatog *stručnjaka*, *hemato-onkologa* prof. dr Nadežde Basare. (*Dan*, 1. 1. 2024.)

[...] *pedijatar* Maida Kučević. (*Dan*, 28. 1. 2023.)

[...] Darja Ljubić, *pedijatar hematolog*. (*Dan*, 15. 2. 2024.)

[...] *dermatolog* Amna Adel [...] (*Dan*, 23. 5. 2023.)

Specijalista infektologije dr Dobrila Nikčević [...] (*Dan*, 12. 11. 2023.)

Dr Ivana Vučeljić, *specijalista dermatovenerologije* [...] i *stručni konsultant* [...] (*Dan*, 3. 9. 2023.)

[...] dr Ismihana Erović, *specijalista pedijatar*, *supspecijalista pulmologije* i načelnica [...] (*Dan*, 3. 5. 2024.)

Iz ekscerpiranih primjera primjećujemo da se feminativi bilježe u slučajevima koji se ne tiču medicinske struke i zvanja, kao što su *načelnica*, *direktorica*, dok su u obliku muškog roda upotrijebljena sva zvanja i titule iz sfere medicine da bi se osigurala ozbiljnost. U *Pravopisu crnogorskoga jezika* normiran je oblik *specijalistkinja*, a *Registar* preporučuje upotrebu oblika *pedijatarka* i *pedijatrica*, *dermatološkinja* i *dermatologica*, *hematološkinja* i *hematologica*. Nijesu zabilježeni oblici *pulmološkinja*, *hemato-onkološkinja*, *infektološkinja*... I pored preporuke *Registra* za upotrebu feminativa *stručnjakinja* i *konsultantkinja* u medijima se koriste oblici muškog roda.

5.2.3. *Sudija, sutkinja ili sudijinica?*

U *Pravopisu crnogorskoga jezika* zabilježen je samo oblik *sudijinica*, ne i oblik *sutkinja*, dok *Registar* bilježi oblike *sutkinja* i *istražna sutkinja*, gdje je izostao oblik *sudijinica*, ili eventualno *sudunica*, koji evidentiramo u rječniku *Pravopisa*. Jezička praksa pokazuje da ovaj oblik nije prihvaćen, što je slučaj i sa mnogim drugim oblicima.

U medijima se često susreće feminirani oblik *sutkinja*, ali i oblik muškog roda *sudija* kada se označava žena koja se bavi tim poslom. Mijušković (2013: 12) na ovom primjeru upotrebe objašnjava:

Tako se u jednom tekstu ženska osoba na početku uvodi kao sudija (da bi se osigurala ozbiljnost diskursa), potom se pojavljuje kao 'sutkinja' (autor je već izložio priču i sad može da se posveti razobličavanju protagonista), a na kraju završava kao sudinica (sudijina žena, čime se njen profesionalni legitimitet dokida i motivi njenih postupaka sele u sferu privatnosti).

Eklatantni primjeri ovakve upotrebe su:

Doskorašnja zastupnica [...] i dugogodišnji *sudija* Valentina Pavličić smatra [...] (*Dan*, 1. 4. 2024.)

[...] *sutkinja* Suzana Mugoša nije uvažila tvrdnje odbrane da je Magdelinić *privilegovani svjedok* [...] (*Pobjeda*, 5. 2. 2024.)

Nedostatke u sudstvu *advokat* i potpredsjednica Udruženja pravnika Crne Gore Ana Stanković Mugoša [...] (*Dan*, 1. 4. 2024.)

Predmet rasprave u lingvistici često predstavlja i tvorba izvedenice *sutkinja*, gdje se nameće pragmatički i gramatički problem kod maskulinuma, jer se očekuje oblik *sudac*, a ne oblik *sudija*. Moviranje feminativa *sutkinja* Nenezic objašnjava na način “da se ne vrši od imenica opšteg roda na *-a*” (2008: 381), feminativ *sutkinja* motivisan je glagolom *suditi*, a ostali oblici produkt su kombinovane tvorbe (imenica + o + glagol + *-kinja*). Eugenija Barić smatra da feminativ *sutkinja* “s muškim članom, bez obzira na to kako on glasio, odnosno kakav izraz imao (sudac ili sudija), čini mocijski par s obzirom na isto značenje” (Barić 1989: 16). Upotreba mocionih sufiksa u crnogorskim medijima, prema ranijim istraživanjima, nije česta, feminativi nijesu ni brojni, ni frekventni, a novinari češće upotrebljavaju konstrukcije tipa: *za*

koreografiju je zadužena...; kostime je osmislila... (Nenezić 2008: 380), kojima izbjegavaju obilježje rodnosti i upotrebu rodno osjetljivog jezika. Ipak, upotreba feminativa *sutkinja* nije česta, ali je potvrđena u crnogorskim medijima, što pokazuju ekscerpirani primjeri.

5.2.4. Kako glasi feminativ oblika *talac*?

Feminativ oblika *talac* nije zabilježen u rječniku *Pravopisa*, ni u *Registru*, a ni u pomenutom priručniku sa bosanskog govornog područja, jer nema mogućnosti izvođenja feminativa zbog jednosložne osnove ispred sufiksa *-lac*. Ne evidentira ga ni *Vodič za upotrebu rodno osjetljivog jezika u javnoj upotrebi u Srbiji* (2021) Svenke Savić i Marjane Stevanović, a ni *Priručnik za upotrebu rodno osjetljivog jezika* (2019) Hristine Cvetinčanin-Knežević i Jelene Lalatović sa srpskog govornog područja. Ovdje u upotrebi mora biti oblik muškog roda:

Djevojka *talac* Hamasa [...] (*Dan*, 17. 10. 2023.)

Veliki je broj feminativa koji nijesu zabilježeni u *Pravopisu* i *Registru*, a imamo i slučajeve kod kojih feminativ nije izveden – kao što *Registar* i *Pravopis* bilježe samo oblik *ataše*. Ova imenica ima svoj korelativ *atašeica* u rječniku knjige *Rod i jezik*, čije su priređivačice Svenka Savić, Marijana Čanak i Veronika Mitro i Gordana Štasni. Jasmin Hodžić (2014: 7) navodi i imenicu *kupac* kao jednu od onih koja nema svoj korelativ u ženskom rodu, a Jovanka Radić (2010b: 117) imenice *vrag*, *vođa*, *kolovođa*.

5.3. Upotreba rodno osjetljivog jezika u množini

Preporuka *Registra* je i da se u obraćanjima u množini ne koriste samo oblici muškog, nego i ženskog roda. Važno je osvrnuti se na upotrebu množinskih oblika imenica *agentis et professionis* u medijima. Preporuka *Registra* je: “U pismenom obraćanju (u službenoj komunikaciji), ako nam nije poznat pol osobe kojoj upućujemo dopis, ne koristiti muški rod generički (Poštovani), nego navoditi: Poštovana/poštovani, odnosno Poštovani/poštovana” (2013: 17). Istraživanjem crnogorskih onlajn portala zabilježen je značajan broj primjera generičke upotrebe muškog roda. Jedan od reprezentativnih primjera je i sljedeći:

Stanković osvojila prestižnu Dunavsku nagradu za mlade *naučnike*. (*Dan*, 25. 10. 2023.)

U ovom primjeru bilježimo da je “studentkinja Stanković” osvojila stipendiju koja je za *naučnike*, dakle, muški rod je ovdje generički upotrijebljen.

Upotrebu muškog roda kao generičkog bilježimo i u sljedećim primjerima:

[...] u organizaciji Udruženja *pravnika*, na kojem su učešće uzeli *sudije*, *advokati* i univerzitetski *profesori*. (*Dan*, 1. 4. 2024.)

Prema Ustavu, za izbor *sudija* Ustavnog suda neophodna je dvotrećinska većina u Skupštini [...] (*Vijesti*, 24. 10. 2025.)

Minulog petka navršilo se dvadeset godina od tragičnog ubistva *sudije* Osnovnog suda u Baru Milorije Đukić Pejović [...] (*Dan*, 22. 9. 2025.)

Osim Vučinić, podršku parlamenta nisu dobili ni *kandidati* Ustavnog odbora – zamjenica zaštitnika ljudskih prava i sloboda Mirjana Radović i *sudija* Višeg suda u Podgorici Jovan Jovanović. (*Vijesti*, 24. 10. 2025.)

Pravni *stručnjaci* ukazali [...]. (*Dan*, 1. 4. 2024.)

[...] uspjeh će zavisiti i od stavova *sudija* [...] (*Dan*, 1. 4. 2024.)

Ambasadori Crne Gore u Francuskoj i Hrvatskoj predali su akreditivna pisma šefovima država [...]. U saopštenju se dodaje da je ambasadorka Dubravka Lalović predala [...] (*Vijesti*, 3. 5. 2025.)

[...]da se zaposle *psiholozi* i *pedagozi* [...] (*Pobjeda*, 4. 5. 2023.)

Smjernice za *tužioce* obavezujuće, a za *sudije* usmjeravajuće [...] (*Dan*, 13. 2. 2023.)

[...] najboljim mladim *naučnicima* [...] (*Vijesti*, 25. 10. 2023.)

Tokom prošle godine, *sudije* Upravnog suda riješile su 11.063 predmeta [...] (*Dan*, 20. 2. 2025.)

Ako danas budu izabrani novi *ministri* i *potpredsjednici* Vlade Milojka Spajića [...] (*Vijesti*, 24. 7. 2024.)

U današnjem dinamičnom poslovnom okruženju, *računovođe* se suočavaju sa nizom izazova (*Vijesti*, 6. 6. 2024.)

Ovi primjeri dokazuju izostanak upotrebe rodno osjetljivog jezika. Preporuka *Registra* sa crnogorskog govornog područja je korišćenje paralelnih formi ako se obavještenje ili preporuka odnosi i na muškarce i na žene. U navođenju se može koristiti i kosa crta (bez razmaka/bjelina), jer ona zamjenjuje veznik i/ili. Takođe, u obavještenjima treba izbjegavati riječi koje nose obilježje rodnosti, a u izvještajima i sličnim tekstovima koristiti opisne formulacije (Mijušković 2013: 14).

U obavještenjima treba koristiti i riječi kojima se izbjegava obilježje rodnosti (nastavno osoblje, lica, osobe), a u izvještajima i sličnim tekstovima mogućnost opisnih formulacija: Vođenje zapisnika povjereno je... (umjesto 'zapisničar' ili 'zapisničarka'), Dramaturgiju potpisuje... (umjesto 'dramaturg' ili 'dramaturškinja') i sl. (Mijušković 2013: 17)

Mijušković (2013: 15) u *Registru* ukazuje na nepreglednost dužih tekstova kada je u pitanju upotreba rodno osjetljivog jezika, jer oblici imenica zahtijevaju i odgovarajuće glagole, zamjenice i pridjeve, pa preporučuje da:

(...) u pravnim aktima i dokumentima sličnoga tipa, na početku treba upotrijebiti oba oblika a u ostatku teksta koristiti muški rod, uz obrazloženje: "Smatra se da se svi izrazi upotrijebljeni u muškom gramatičkom rodu u ovom dokumentu odnose bez diskriminacije i na žene.

Takođe, autorka daje preporuku o upotrebi rodno osjetljivog jezika i u drugim vrstama tekstova, npr. u priručnicima gdje je preporučljivo nekoliko puta upotrijebiti oba množinska oblika, a naglasiti da će dalje u tekstu biti upotrebljavan samo jedan, dok za udžbenike autorka preporučuje naizmjenično i uporedno korišćenje oba oblika (Isto, 15). Iako bi ovo olakšalo čitanje i duže tekstove učinilo preglednim, dovelo bi do svih onih nejasnoća koje su u radu analizirane, te bolju opciju predstavlja upotreba feminativa u svim slučajevima gdje je moguće, a ovom preporukom, sa sintaksičkog aspekta, biće poštovana i kongruencija, što *Registar zanimanja, zvanja i titula žena* (2013) navodi kao prvu preporuku, jer slaganje subjekta i predikata u rodu broju i licu predstavlja osnovnu zakonitost, te to svakako može biti razlog izvođenju oblika ženskog roda mocionim sufiksima, "(...) ukoliko lingvistički razlozi ne priječe pojavu navedenih imenica sa mocionim sufiksima, onda

ništa ne bi trebalo stajati na putu njihove upotrebe” (Šehović 2003: 91). Bugarski (2005: 63) smatra nepismenim pribjegavanje skraćivanjima kao na primjer članovi/ce, studenti/kinje, doktori/ke, koja se nalaze u formularima. Ipak, na putu produktivnoj upotrebi feminativa u crnogorskom jeziku stoji tradicionalno i patrijarhalno ustrojen sistem.

Zaključak

Iako zakonodavni okvir i okvir standarda eksplicitno propisuju upotrebu oblika u prirodnom rodu osobe, u medijskim tekstovima dominiraju maskuline forme koje se koriste kao generičke, čak i onda kada je riječ o ženama na visokim profesionalnim položajima. Iz analize upotrebe rodno osjetljivog jezika u crnogorskim medijima uočeno je da se feminativi rjeđe upotrebljavaju u neutralnim ili pozitivnim kontekstima, a daleko češće u negativnim kontekstima, kada se žena kritikuje i omalovažava, što ukazuje na negativnu konotaciju feminativa u mediji. Takođe, evidentirana je i nesistematičnost u upotrebi, te i jaz između norme i upotrebe, kao i odsustvo svijesti da jezička praksa oslikava istovremeno društvenu praksu. Identitet žene pokriven je generičkom upotrebom oblika muškog roda, što ukazuje na postojanje *muških* profesija, te da se upotrebom oblika muškog roda prenose profesionalni autoriteti. Iako je evidentno postojanje formalnih i semantičkih mogućnosti u jeziku za obilježavanje lica ženskog pola feminativi se danas vrlo rijetko koriste u praksi. Rijetka upotreba feminativa ukazuje na to da proces usvajanja rodno osjetljivog jezika postoji, ali da je pritom prilično spor, kao i da na dosljednu upotrebu rodno osjetljivog jezika moramo još čekati. O rodno osjetljivom jeziku u Crnoj Gori je pisano, i napravljeni su značajni koraci ka tome, međutim, mediji pokazuju vrlo male pomake u praksi. Razloge za zanemarivanje upotrebe rodno osjetljivog jezika možemo naći u patrijarhalnom kulturnom konceptu, gdje bi upotreba takvog jezika značila dekonstrukciju kulturnog modela. Iz analize vidimo da se u publicističkom stilu frekventnije, ali ipak nedovoljno, pojavljuju feminativi, a da su dominantni oblici muškog roda upotrijebljeni kao neutralni, generički. Upotreba rodno osjetljivog jezika označila bi prevazilaženja stereotipa i mitova. Rezultati analize

korpusa pokazuju da feminativi poput *predsjednica*, *sutkinja*, *advokatica* i *studentkinja* postoje, ali nijesu dosljedno upotrebljavani, često se upotrebljavaju često u istoj rečenici pored oblika muškog roda. Imenice *agentis et professionis* ženskog roda u praksi se oblikuju pretežno sufiksima *-kinja*, *-ica*, *-inja*, što je u skladu sa preporukama *Registra zanimanja, zvanja i titula žena* i normativom *Pravopisa crnogorskoga jezika*. Primjeri uključuju akademska i stručna zvanja *specijalista*, *laureat*, *vršilac dužnosti*, gdje upotreba feminativa gotovo da ne postoji ili je izuzetno rijetka. Takođe, bilježi se odsustvo feminativa kod određenih profesija – kao što je kod imenice *talac*. Ovdje je uputno ukazati na činjenicu da pojedini lingvisti kod rasprave o rodno osjetljivom jeziku govore upravo o tome da ne možemo uvijek govoriti o istim nivoima imenovanja i istoj podjeli ili vrsti imenica, iz čega se izvode zaključci o prirodi jezičkog sistema kao takvog u odnosu prema kategoriji roda, pa samim tim i o nepostojanju intecijske diskriminacije na osnovu jezika. No, tačno je da postoji i selektivna upotreba feminativa koja se bilježi u negativnim kontekstima, kada se implicitno izražava kritika ili omalovažavanje žene. Analizirajući i proučavajući upotrebu rodno osjetljivog jezika u publicističkom stilu, uočavamo da njegova upotreba nije zastupljena u dovoljnoj mjeri. Zaključujemo da je potrebno adekvatno normirati feminine.

Izvori

1. <https://www.dan.co.me/>
2. <https://www.pobjeda.me/>
3. <https://www.vijesti.me/>

Citirana literatura

1. Babić-Antić, Jelena (2016): *Rodni stereotipi i jezička sredstva u funkciji formiranja rodnih ideologija dece kao čitalačke publike romana Hari Potter Džoane Roling na engleskom i u prevodu na srpski jezik*, doktorska disertacija, Filološki fakultet, Univerzitet u Beograd, Beograd.

2. Barić, Eugenija (1989): “Ženski mocijski parnjaci kao funkcionalna komunikacijska kategorija”, *Jezik* 37, Zagreb, 12–21.
3. Bašanović-Čečović, Jelena (2020): “O tvorbenu-semantičkoj strukturi registra zanimanja, zvanja i titula žena i mogućnostima njegove dopune”, *Glasnik Odjeljenja humanističkih nauka*, 6, CANU, Podgorica, 215–225.
4. Belsey, Catherine (2003): *Poststrukturalizam*, Šahinpašić, Sarajevo.
5. Bizjak-Končar, Aleksandra; Snoj, Marko (2012): *Slovarnovejšegabesedja slovenskega jezika*, Slovarji Instituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana.
6. Borić, Rada (2007): *Pojmovnik rodne terminologije prema standardima Evropske Unije*, Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH, Zagreb.
7. Bugarski, Ranko (2005): *Jezik i kultura*, Biblioteka XX vek, Beograd.
8. Burić, Milena (2021): “Lingvistička opravdanost upotrebe moviranih feminina sa sufiksom *-kinja* kategorije nomina agentis et professionis”, *Folia linguistica et litteraria*, br. 35, 197–213 <http://www.folia.ac.me/image/35/Buric.pdf> (9. 9. 2025.)
9. Cvetinčanin-Knežević, Hristina; Lalatović, Jelena (2019): *Priručnik za upotrebu rodno osetljivog jezika*, Centar za ženske studije, Beograd.
10. Čaušević, Jasmina; Zlotrg, Sandra (2011): *Načini za prevladavanje diskriminacije u jeziku u obrazovanju, medijima i pravnim dokumentima*, Udruženje za jezik i kulturu Lingvisti, Centar za interdisciplinarne postdiplomske studije Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.
11. Čirgić, Adnan; Pranjković, Ivo; Silić, Josip (2010): *Pravopis crnogorskoga jezika*. Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, Podgorica.
12. Čirgić, Adnan; Pranjković, Ivo; Silić, Josip (2010): *Gramatika crnogorskog jezika*, Ministarstvo prosvjete i nauke Crne Gore, Podgorica.
13. Ćorić, Božo (1982): *Mocioni sufiksi u srpskohrvatskom jeziku*, Filološki fakultet Beogradskog univerziteta, Monografije, knj. LIII, Beograd.
14. Ćorić, Božo (2008): *Tvorba imenica u srpskom jeziku*, Društvo za srpski jezik i književnost Srbije, Beograd.
15. Đukanović, Vlado (2006): “Nekoliko realnih problema koji se javljaju u vezi s upotrebom rodno senzualnog srpskog jezika”, *On je rekla*,

- Kancelarija za ravnopravnost polova Vlade Crne Gore, Podgorica, 65–71.
16. Filipović, Jelena (2011): “Gender and power in the language standardization of Serbian”, *Gender and Language*, Volume 5.1, 111–131.
 17. Filipović, Jelena (2012): “Rodno osjetljiva upotreba jezika u javnom govoru”. U: Filipović, J., Kuzmanović-Jovanović, A. (ur.), *Vodič za rodno osjetljiv pristup medijima u Srbiji*, Uprava za rodnu ravnopravnost, Beograd, 75–91.
 18. Glušica, Rajka (2006): “Upotreba rodno senzitivnog jezika”, *On je rekla*. Kancelarija za ravnopravnost polova Vlade Crne Gore, Podgorica, 7–12.
 19. Hodžić, Jasmin (2014): *Ogledi iz lingvistike i filologije*, Narodna biblioteka Mostar, Mostar.
 20. Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica (2019): “Hrvatsko mocijsko nazivlje”. *Jezikoslovni zapiski* 25, Institut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Fran.
 21. Kalogjera, Damir (2003): “O jeziku i polu”. *Delo*, 27/4, Beograd, 1981. 37–52.
 22. Klajn, Ivan (2003): *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
 23. Kovačević, Aleksandra; Kosić, Slavica; Jurlina Tamara (2004): *Rodni stereotipi u udžbenicima za osnovnu školu (I, IV i VIII razred) u Crnoj Gori*. Foundation Open Society predstavništvo CG, ANIMA, Kotor.
 24. Kuzmanović-Jovanović, Ana (2012): Analiza postojećih normi za rodno osjetljiv pristup u medijima, u: Filipović, J., Kuzmanović-Jovanović, A. (ur.), *Vodič za rodno osjetljiv pristup medijima u Srbiji: Preporuke i sadašnja praksa*, Uprava za rodnu ravnopravnost Ministarstva rada, za pošljavanja i socijalne politike Republike Srbije, Beograd, 41–69.
 25. Lakoff, Robin (1973): *Language and woman's place. Language in society*. 2/1, 45–80.
 26. Mijušković, Sanja (2013): *Registar zanimanja, zvanja i titula žena: prilog upotrebi rodno osjetljivog jezika u sferi javne komunikacije*, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnost, Podgorica.

27. Milivojević, Snježana (2004): “Žene i mediji – strategije isključivanja”, *Genero: časopis za feminističku teoriju i studije culture, posebno izdanje*, Centar za ženske studije i istraživanje roda, Beograd, 11–24.
28. *Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti 2021–2025. godine sa Akcionim planom 2021–2022. godine* (2021): Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava Crne Gore.
29. Nenezić, Sonja (2008): “Aktivizacija i konkurentnost nekih mocionih sufiksa u jeziku crnogorskih medija”. *Jezička situacija u Crnoj Gori – norma i standardizacija*, Naučni skupovi, Odjeljenje umjetnosti, knj. 29, CANU Podgorica, 377–386.
30. Nenezić, Sonja (2016): “Movirani feminini iz tvorbeno-semantičke kategorije nomina agentis et professionis u jeziku crnogorskih online medija”, *W spółczesnejęzykoznawstwo, Słowiańskieteororia i metodologiabadań*, Tom I Słowotwórstwo, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Wydział Humanistyczny, Instytut Filologii Polskiej i Lingwistyki Stosowanej, Międzynarodowy Komitet Sławistów: Komisja Słowotworstwa, Siedlce., 87–95.
31. Pejović, Dušanka (2022): *Rodno ogledalo medija u Crnoj Gori. Istraživanje i analiza sadržaja crnogorskih medija iz rodne perspektive*, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Podgorica.
32. Piletić, Deja; Lazarević, Radmila (2017): “Osvješćivanje društvenih i kulturoloških osobitosti kroz proces prevođenja”, *Književnost i jezik u funkciji promovisanja univerzalnih vrijednosti i identitetskih komponenti crnogorskog društva* (monografija), Filološki fakultet, Nikšić, 115–132.
33. Piper, Maja (2009): *Rodna ravnopravnost u jeziku i društvu*, master rad, Filološki fakultetUniverzitet u Beogradu, Beograd.
34. Pišković, Tatjana (2011): *Gramatika roda*, Disput, Zagreb.
35. *Plan aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2013–2017.* (2013). Vlada Crne Gore, Ministarstvo pravde, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Podgorica.
36. *Plan za postizanje rodne ravnopravnosti 2017–2021* (2017): Vlada Crne Gore, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Podgorica.
37. Radić, Jovanka (2010a): *O imeničkom rodu u jeziku i ravnopravnost polova u društvu*, Institut za srpski jezik, SANU, Beograd.

38. Radić, Jovanka (2010b): “Rod u prirodi, gramatici i društvu”, *Glasnik Etnografskog instituta SANU* LVIII, 113–127.
39. Radulović, Zorica (2004): “Movirani feminini kao konkurentna jezička sredstva”. *Iz jezičke problematike*, Kulturno prosvjetna zajednica Podgorice, Podgorica, 493–502.
40. Savić, Svenka (1989): “Language and sex, Evidence form Serbo-Croatian”, *European Journal for Semiotic Studies* 1/3. Wien, 535–555.
41. Savić, Svenka (2004): *Žena skrivena jezikom medija: kodeks neseksističke upotrebe jezika*, Futura publikacije, Novi Sad.
42. Savić, Svenka (2006): “Rodna perspektiva jezika: predlog za standardizaciju”, *On je rekla*, Kancelarija za ravnopravnost polova Vlade Crne Gore, Podgorica, 72–87.
43. Savić, Svenka; Čanak, Marijana; Mitro, Veronika; Štasni, Gordana (prir.) (2009): *Rod i jezik*, Ženske studije i istraživanja, Novi Sad.
44. Savić, Svenka; Stevanović, Marjana (2021): *Vodič za upotrebu rodno osjetljivog jezika u javnoj upravi u Srbiji*, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, Misija OEBS-a u Srbiji, Beograd.
45. Šehović, Amela (2003): “Upotreba mocionih sufiksa (u nomina agentis et professionis) u savremenom razgovornom bosanskom jeziku”. U: Palić, I. (ur.). *Pismo*, god. I, br. 1, 73–92.
46. Šehović, Amela (2009): “Mocioni sufiksi u bosanskom, hrvatskom i srpskom jeziku (u nomina agentis et professionis)”. U: Tošović, B., Wonish, A. (ur.). *Bošnjački pogledi na odnose između bosanskog, hrvatskog i srpskog jezika*, Institut für Slawistikder Karl-Franzens-Universität, Institut za jezik, Sarajevo, Graz, 273–292.
47. Šehović, Amela (2023). “Od rodno (ne)osjetljivog ka rodno neutralnom (nebinarnom) jeziku u lingvističkoj bosnistici”. U: Čaušević, J., Bašić, A., Vrebac, M. (ur.), *Ka rodno nebinarnim jezičkim praksama*, Sarajevski otvoreni centar, Sarajevo, 17–28.
48. Vujačić, Vuk (1973): “Smisao patrijarhalnog porodičnog kontinuuma u Crnoj Gori”. *Sociologija i prostor: Časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja*, No 40–42, 108–119.

49. *Zakon o zabrani diskriminacije* (2010): Službeni list Crne Gore, br. 046/10 od 06.08.2010, 040/11 od 08.08.2011, 018/14 od 11.04.2014, 042/17 od 30.06.2017)
50. *Zakon o rodnoj ravnopravnosti* (2015): Službeni list Republike Crne Gore, br. 046/07 od 31.07.2007, „Službeni list Crne Gore”, br. 073/10 od 10.12.2010, 040/11 od 08.08.2011, 035/15 od 07.07.2015.

On the Use of Gender-Sensitive Language in the Montenegrin Media

Summary: In this paper, we examined the use of gender-sensitive language, feminine (femininum), nouns agentis et professionis – occupations, titles and titles of women in the media in Montenegro, from a sociolinguistic perspective, on a sample collected on the portals of media outlets from the territory of Montenegro – Dan, Pobjeda and Vijesti. The research was conducted on a corpus of publications published in the period from January 2023 to November 2025 and included news, reports and authorial topics, from which the research material was excerpted. The role of the media is multifaceted, their communicative function is inevitable, and they provide insight into the state of the language. Our goal in this research is to obtain relevant data on the use of gender-sensitive language in the media in Montenegro. We hope that the work will contribute to overcoming specific limitations in the use of gender-sensitive language, and that it will provide an incentive for its use and the introduction of a gender perspective into wider public discourse, so that gender-sensitive language will finally be more transparently applied in official and public use. The starting hypothesis is that gender-sensitive language is not used consistently in Montenegrin media, that feminatives are used less frequently and selectively, most often in contexts of negative connotation, while masculine forms are used as generic. The analysis of the corpus excerpted from Montenegrin media portals has shown that gender-sensitive language is still not a common, consistent, or conscious practice in journalistic and publicistic style.

Keywords: *Montenegro, discrimination, feminine, language policy, motion suffixes, moved feminine, journalistic and publicistic style, gender identity, gender-sensitive language, sociolinguistics*